

з повнотою 0,50–0,60. Таким чином, для відтворення цінних дубових лісостанів масиву у комплексі з іншими заходами в ослаблених стиглих дубових насадженнях доцільно запроваджувати лісовідновні рубки. Під ці рубки слід насамперед призначати ділянки стиглих насаджень із повнотою 0,50–0,60 та куртинним природним поновленням господарсько цінних порід.

Кузіна К. В.

*кандидат історичних наук, доцент кафедри
історії України Донецького національного університету
імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна*

ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ НА ДОНБАСІ У 1960–70-ті рр.

Понад сто років інтенсивного промислового розвитку суттєво змінили природний ландшафт Донбасу. Промислові та техногенні ландшафти тут займали станом на середину 1970-х рр. біля 13 % (тобто через 100 років після початку імперської індустріалізації регіону) [6, с. 184]. Новий промисловий ландшафт сприймався позитивно, як «освоєння» та «підкорення» природи задля користі країни. У радянській період будівництво шахт та заводів – «промислових монстрів» – асоціювалось із прогресом і досягненнями економічного розвитку. Природа сприймалась утилітарно – як невичерпне джерело ресурсів. Виробничі об'єкти розташовувались виходячи із стратегічних завдань і потреб. Одночасно із накопиченням промислового потенціалу відбувалось нагромадження екологічних проблем. У той же час, не була створена стратегія упередження згубних наслідків. Фактично кожна галузь промисловості, наявна в регіоні, пов'язана із значними ризиками для довкілля. Ряд екологічних проблем регіону були спричинені роботою підприємств вугільної галузі. Зазначені хронологічні рамки припадають на період, що в історіографії отримав назву «застій». Саме в цей час, на думку З. Г. Лихолобової, вугільна галузь «вповзає» у кризу [2, с. 154].

Об'єктами техногенної небезпеки фахівці називають шахтні терикони. Вони є радіоактивними, забруднюють атмосферу пилом та газом. Наявність териконів у населеному пункті чи поблизу нього несе потенційну небезпеку. Хоч у більшості випадків ці гірничі відвали «непомітно» завдають шкоди здоров'ю населення, катастрофи, спричинених сусідством із териконами, мали також місце.

10 червня 1966 р. околиці селища поблизу шахти 5/6 ім. Димитрова (сучас. м. Мирноград Донецької обл.) накрила терикона лавина [3]. Сильні дощі спровокували зсув породи на териконі, внаслідок чого відкрились глибинні пласти з надзвичайно високою температурою. Через потрапляння води та різку зміну температури стався вибух. Гаряча порода накрила будинки, що розташовувались поряд. За офіційними даними загинуло 18 людей, ще 14 – потрапили до лікарні із травмами. За неофіційними даними, жертв було набагато більше. Аналогічні аварії, щоправда з меншими наслідками, відбулись раніше – на териконах шахти № 1 ім. КІРС, ХІХ з'їзду КІРС тресту «Ленінвугілля», шахти № 7 треста «Петровськвугілля» (*назви підприємств наведені станом на той час – авт.*).

Заходи, які здійснював Мінвуглепром, найчастіше не виходили за межі поліпшення санітарної території навколо териконів. Разом з Донецьким ботанічним садом АН УРСР та Українською сільськогосподарською академією міністерство розробило програму озеленення териконів: коріння дерев мали завадити зсуву породи. Верхівки небезпечних конусовидних териконів знімали.

Проблеми Донбасу, пов'язані із наявністю териконів, не є унікальними. Успішним є досвід США, Німеччини та Польщі, де терикони знищують: породу змішують з піском та іншими добавками і повертають її до вже відпрацьованих виробіток. На шахті ім. Горького у м. Донецьку так само застосовувався цей спосіб у середині 1970-х рр. Дослідники з Дніпропетровського гірничого університету запропонували використовувати високі температури териконів – пробурити свердловини та

встановити прийомники тепла. На жаль, цей досвід або не був впроваджений, або використовувався не тривалий час і не набув широкого розповсюдження [2, с. 215].

Аварії на шахтах через вибух метану стали «чорною сагою» шахтарських міст Донбасу. Наприкінці 1970-х рр. відбувалося 2-3 вибухи метану на рік з тяжкими наслідками – загибеллю багатьох людей. Причиною вибухів під землею були раптові викиди газу метану та вугілля. Однією з небезпечних шахт щодо вибухів газу метану у 1960–70-х рр. була шахта «Юноком» у м. Юнокомунарівську Донецької обл. З 1959 до 1979 рр. тут відбулось 235 викидів газу, у 28 випадках викиди спричинили загибель шахтарів. У вересні 1979 р. відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР на цій шахті на глибині 820 м був проведений ядерний вибух потужністю 200 тон. Передбачалось, що трясіння пластів звільнить газ метан та знизить підвищену вибухонебезпечність лав. Поставленої мети експеримент не досяг. У виробітках утворилась 100-тонна капсула з радіоактивними речовинами. Мешканці Юнокомунарівська були евакуйовані, але через день після експерименту гірникам довелось працювати на цій шахті [5, с. 470].

Таким чином, робота підприємств вугільної галузі Донбасу пов'язана із численними ризиками. Відсутність ефективних стратегій упередження техногенних катастроф у зазначений період мала згубні наслідки для довкілля, здоров'я та життя населення регіону.

Література:

1. Воевода Б.И. Экологическая ситуация в Донецкой области / Б.И. Воевода // Наукова парадигма географічної освіти в Україні в ХХ ст.: збірник наукових праць. – Донецьк, 2006.
2. Вугільний Донбас у другій половині ХХ ст.: колективна монографія під редакцією З. Г. Лихолобової. – Донецьк, 2001.
3. Кривцун А. Терриконная лавина унесла 18 жизней / А. Кривцун. [Електронний ресурс]. Режим доступ: <http://donbass.ua/news/region/2011/06/08/terrikonnaja-lavina-unesla-18-zhiznei.html>.
4. Кузіна К.В., Лихолобова З. Г. Соціально-економічні процеси у монопрофільних шахтарських містах Донбасу (1950–1980-і роки): монографія / К.В. Кузіна, З.Г. Лихолобова. – Донецьк, 2010.

5. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі. Українсько-російське прикордоння, 1870–1990-і роки / Г. Куромія. – К., 2002.

6. Рева М. Л. Класифікація техногенних ландшафтів Донбасу з метою їх рекультивації / М. Л. Рева // Біогеоценологічні дослідження на Україні (Природні і штучні екосистеми, їх структурно-функціональні особливості та раціональне використання): тези доповідей. – Львів, 1975.

Неледва І. О.

*студентка Великоанадольського лісового коледжу
с.м.т. Графське, Україна*

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНОВИЩА НА ЛІС

На даний час екологія нашої країни перебуває в нелегкому становищі. Характерними рисами погіршення екологічного стану є радіоактивне, хімічне та фізичне забруднення повітряного басейну, поверхневих і підземних вод, руйнування та забруднення землі. Все це відображається й на лісах. Також у лісі постійно відбувається природний добір, рушійною силою якого виступає швидкість росту дерев, відношення до світла.

На думку П. С. Погребняка, тіньовитривалі деревні породи утворилися при рості у рослинних угрупованнях на відміну від світлолюбних. У лісі чітко проявляється взаємовплив дерев одне на одне. Це суттєво впливає на будову деревостану. Залежно від пристосованості до недостатнього освітлення окремі деревні породи почувають себе краще, ростуть швидше, а інші – навпаки. Порушення природного рослинного покриву призвела до зменшення чисельності популяцій деяких видів рослин. В Донецькій області, як і в Україні в цілому є тенденція занепадання флори.

Зникаючі види рослин та рослини, які знаходяться під охороною, занесені до «Червоної книги України». Червона книга України – основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться під загрозою зникнення, видів тварин і рослин, на підставі якого розробляються наукові і практичні заходи, спрямовані на їх охорону, відтворення і раціональне використання.